

บทความวิชาการ

การป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับ กฎหมายต่างประเทศ

The Cruelty Prevention and Animal Welfare : Comparative Study of Thai and Foreign Laws

สมชวน รัตนมังคลานนท์

กรมปศุสัตว์

ถนนพญาไท แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

Somchuan Rattanamunagklanon

Department of Livestock Development

Phayathai road, Ratchathewi district, Bangkok 10400

E-mail: somchuan.r@dld.go.th

วันที่รับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2564

วันที่แก้ไขบทความ : 24 พฤศจิกายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ : 24 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณกรรมและการ จัดสวัสดิภาพสัตว์ตามข้อตกลงระหว่างประเทศ การป้องกันการ ทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศเนเธอร์แลนด์ สหพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ สหพันธรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร ประเทศอินเดีย สหพันธรัฐมาเลเซีย ประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา

สาธารณรัฐฝรั่งเศส และการป้องกันการทารุณกรรมและ การจัดสวัสดิภาพสัตว์ในประเทศไทย โดยเฉพาะพระราช บัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ทั้งนี้ เพื่อที่จะนำมาเปรียบเทียบ และพัฒนา ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายให้มีการบังคับใช้ได้อย่าง เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น ตลอดจน เพื่อเป็นการแก้ไขต้นเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริง

คำสำคัญ : สัตว์, การคุ้มครองสัตว์, การทารุณกรรมสัตว์, การจัดสวัสดิภาพสัตว์

Abstract

The academic article aims at studying cruelty prevention and animal welfare in Thailand for the Cruelty Prevention and Animal Welfare Act B.E. 2557 (2014), international agreement and foreign laws relating to cruelty prevention and animal welfare including as follows the Netherlands, Switzerland, Germany, United Kingdom, India, Malaysia, Australia,

United States of America and France. A study on comparison between the main content of the cruelty prevention and animal welfare in Thailand, international agreement and abroad for developing and improving guidelines to be enforced the legal as more appropriate and effective in addition to solving the real problems in Thailand.

Keywords: Animals, Animal Protection, Animal Cruelty, Animal Welfare

บทนำ

ในอดีตสัตว์ไม่ได้มีสถานะทางกฎหมาย นอกจากการเป็นทรัพย์สินที่ครอบครองได้ของบุคคล กฎหมายจะให้การคุ้มครองสัตว์ในฐานะที่เป็นทรัพย์สินของบุคคลเท่านั้น (พวงชมพู เปรมประเสริฐ และบวรวิทย์ เปรื่องวงศ์, 2560 : 138-148) ต่อมาในยุคสมัยใหม่ ได้เริ่มให้การยอมรับมากขึ้น สัตว์ที่ถูกทารุณกรรมย่อมได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานโดยไม่สามารถเรียกร้องสิทธิได้ สถานะของสัตว์ในทางกฎหมายยังคงเป็นทรัพย์สินเช่นเดิม การทารุณกรรมสัตว์ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมาย จนกระทั่งในศตวรรษที่ 17 สถานะสัตว์ในมุมมองของกฎหมายเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยเห็นว่าสัตว์มีความแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไป ดังนั้น สัตว์จึงควรได้รับการคุ้มครองจากการกระทำ และเชื่อว่าการทารุณกรรมสัตว์เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อศีลธรรมจริยธรรม จึงนำมาสู่การบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสัตว์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1641 ต่อมาประเทศต่าง ๆ ได้ออกกฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ใช้บังคับ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย ออสเตรเลีย เป็นต้น (อวิการ์ตัน นิยมไทย, 2562 : 161-163)

สำหรับประเทศไทยในอดีตถือว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่เขาของสามารถครอบครองได้ นอกจากนี้ สัตว์ยังเป็นเครื่องเล่นหรือกีฬาเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิงอีกด้วย เช่น การชนไก่ จนกระทั่ง พ.ศ. 2451 ได้มีการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ขึ้น สัตว์จึงเริ่มที่จะได้รับการคุ้มครอง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2499 ได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา โดยบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามทารุณกรรมสัตว์ยังคงปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบัน จนกระทั่งได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557” ขึ้น โดยใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2557 จึงถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปการคุ้มครองดูแลป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ในสังคมไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

การป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามข้อตกลงระหว่างประเทศ

สถาบันพระปกเกล้า (2562 : 26-28) ได้ศึกษาการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามข้อตกลงระหว่างประเทศ แต่ยังไม่พบว่ามีข้อตกลงระหว่างประเทศในระดับสากลที่เป็นทางการ อย่างไรก็ตามมีความพยายามในการเสนอคำประกาศหรือปฏิญญาว่าด้วยสิทธิหรือสวัสดิภาพสัตว์ในระดับสากลอยู่สองครั้ง แต่คำประกาศหรือปฏิญญาเหล่านั้นยังไม่ถือว่าเป็นผลใช้บังคับอย่างเป็นทางการ

1. ร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของสัตว์ (Universal Declaration of Animal Rights)

เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ. 1987 ได้มีกลุ่มคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วยนักการทูต นักวิทยาศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ เป็นต้น ได้ร่วมกันประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของสัตว์ขึ้นที่สำนักงานองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประจำกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยประสงค์ที่จะให้ร่างปฏิญญาดังกล่าวใช้บังคับเป็นการทั่วไปในระดับสากลในด้านจริยธรรมของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์ ทั้งนี้ ร่างปฏิญญาดังกล่าวไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายแต่อย่างใด แต่ได้มีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายและออกกฎที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ทั้งในประเทศฝรั่งเศสและประเทศต่าง ๆ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมปฏิญญานี้โดยสมัชชาสิทธิสัตว์นานาชาติ (the International League of Animal Rights) และเผยแพร่ต่อสาธารณชน มีจุดมุ่งหมายให้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายและได้รับการยอมรับโดยรัฐ โดยเสียงของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองสัตว์จะต้องได้รับความสำคัญต่อการดำเนินการของรัฐ และให้ถือว่าสิทธิของสัตว์นั้นเป็นสิทธิตามกฎหมายในลักษณะเดียวกับสิทธิมนุษยชน

2. ร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ (Universal Declaration on Animal Welfare หรือ UDAW)

สมาคมพิทักษ์สัตว์แห่งโลก (World Society for the Protection of Animals; WSPA) ได้นำเสนอร่างปฏิญญา

สากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ในการประชุมว่าด้วยสัตว์โลก ใน ค.ศ. 2000 ที่ลอนดอน และได้นำเสนออีกครั้งในการประชุมที่กรุงมะนิลา มีคณะผู้แทนรัฐบาล 21 คณะจาก 19 ประเทศ โดยมีการปรับปรุงร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ขึ้นมาใหม่ นำเอาหลักการเรื่องของเสรีภาพ ทั้ง 5 ของสัตว์ ได้แก่ เสรีภาพจากความหิว กระจาย เสรีภาพจากความเจ็บปวด เสรีภาพจากความเป็นอยู่ที่ไม่เหมาะสม เสรีภาพจากความเจ็บปวด การบาดเจ็บ หรือเป็นโรค เสรีภาพจากความกลัว และความทุกข์ทรมาน และเสรีภาพในการแสดงพฤติกรรมตามปกติของสัตว์ และหลักการ “3R” ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ในทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การลด (Reduction) จำนวนสัตว์ที่นำมาทดลอง การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำการทดลองในสัตว์ให้ดีขึ้น (Refinement) และการทดแทน (Replacement) การทดลองในสัตว์ด้วยวิธีการทดลองแบบอื่น โดยร่างปฏิญญามีการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับล่าสุด ค.ศ. 2011 ซึ่งอยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็นของประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติ องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กร NGO

การป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ในต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ปรากฏว่ามีทั้งประเทศที่มีการตรากฎหมายไว้โดยเฉพาะ เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ สหพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ สหพันธรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร ประเทศอินเดีย สหพันธรัฐมาเลเซีย ประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และประเทศที่ไม่มีการตรากฎหมายเฉพาะ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ กระจายอยู่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. ประเทศเนเธอร์แลนด์ (Netherlands)

มูทิตา สารพัฒน์ (2561 : 8-13) กล่าวว่าประเทศเนเธอร์แลนด์มีการประกาศบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขึ้นโดยเฉพาะ และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่า ให้ความสำคัญของการจัดสวัสดิภาพของสัตว์เป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการก่อสร้างสะพานลอยสำหรับสัตว์ป่าจำนวนมากถึง 66 แห่ง กำหนดมาตรการเข้มงวดในการควบคุมโรคไม่โคโรนาในสัตว์ปีก

1.1 กฎหมายว่าด้วยการจัดสวัสดิภาพสัตว์ กำหนดบุคคลที่เป็นเจ้าของสัตว์จะต้องดูแลสัตว์อย่างเหมาะสม ตามกฎหมายที่กำหนดวิธีการในการดูแล ให้ที่อยู่อาศัย และการเคลื่อนย้ายสัตว์มีรัฐบาลกลางตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์หรือเกิดการทารุณกรรมสัตว์อันเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ได้แบ่งประเภทของการจัดสวัสดิภาพสัตว์ เป็น 6 ประเภท เพื่อปกป้องสุขภาพและความเป็นอยู่ของสัตว์แต่ละประเภทคือ สัตว์เลี้ยง สัตว์ที่เลี้ยงเพื่อทางการค้า สัตว์ที่เลี้ยงเป็นงานอดิเรก สัตว์ในสวนสัตว์ สัตว์ที่ใช้ในการแสดงในโรงละครสัตว์ และ สัตว์ของสัตว์ป่า

1.2 กำหนดให้การทารุณกรรมสัตว์เป็นความผิดทางอาญาและการรुक้าต่อร่างกายของสัตว์ เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายเช่นกัน สำหรับการวิจัยทางเทคโนโลยีชีวภาพกำหนดให้นักวิทยาศาสตร์สามารถเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมของสัตว์ หรือตัดต่อพันธุกรรมหรือเทคโนโลยีทางชีวภาพได้เฉพาะกรณีที่ถูกกฎหมายอนุญาตให้วิจัยต่อสัตว์ การใช้สัตว์ในการทดสอบคุณภาพหรือความปลอดภัยของการรักษา สารเคมี และอาหาร จะต้องทำตามกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด และจะต้องไม่ทำการทดลองกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม หรือไม่ทำการทดสอบเครื่องสำอางกับสัตว์

2. สหพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ (Switzerland)

สถาบันพระปกเกล้า (2562 : 31) กล่าวว่าสหพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์มีรัฐธรรมนูญกำหนดให้การคุ้มครองสัตว์ เป็นหน้าที่ของรัฐ สหพันธรัฐจะต้องมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองสัตว์ โดยจะต้องมีกฎหมายเป็นการเฉพาะเพื่อการเลี้ยงและดูแลสัตว์ กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ฉบับสำคัญ คือ รัฐบัญญัติแห่งสหพันธรัฐว่าด้วยการคุ้มครองสัตว์ ใช้บังคับกับสัตว์มีกระดูกสันหลัง ส่วนสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังบางชนิด อาจได้รับความคุ้มครองได้ โดยอาศัยข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องระบบประสาทสัมผัสและการรับรู้ สารสำคัญสรุปได้ดังนี้

2.1 การกระทำที่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ อาทิ การทำร้ายหรือละเลยสัตว์ ใช้สัตว์ทำงานหนักเกินควร ทำให้สัตว์ตายด้วยความทารุณโหดร้ายหรือด้วยเจตนาร้าย จัดให้สัตว์ต่อสู้กัน ซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ได้รับความทารุณหรือ

ตายในระหว่างการทดลอง ทำให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บ ทุกข์ทรมาน เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เจตนาทิ้งหรือปล่อยสัตว์ที่เลี้ยงหรือดูแลออกไป เป็นต้น

2.2 การกระทำต้องห้ามต่อสัตว์แต่ละชนิด อาทิ การฆ่าโดยทำให้สัตว์นั้นทุกข์ทรมานจากบาดแผล ทบตีที่ลูกตาหรืออัมตะ หรือตีหรือบีบหางของสัตว์ ฆ่าสัตว์โดยการทารุณโหดร้าย จัดให้สัตว์ต่อสู้กันจนสัตว์ได้รับความทารุณหรือตาย ใช้สัตว์เพื่อการแสดง การโฆษณา ถ่ายภาพยนตร์ อันเป็นเหตุให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทรมาน เป็นอันตราย หรือได้รับทุกขเวทนา เจตนาทิ้งหรือปล่อยสัตว์ที่เลี้ยงหรือดูแลออกไป ไซยาหรือสารกระตุ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของสัตว์ ใช้สัตว์เพื่อวัตถุประสงค์ทางเพศ ขนส่งสัตว์ทางพัสดุไปรษณีย์ เป็นต้น

3. สหพันธรัฐเยอรมนี (Germany)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2557) กล่าวว่า สหพันธรัฐเยอรมนีได้มีการคุ้มครองสัตว์โดยกำหนดถึงสิทธิของสัตว์ไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมัน รัฐต้องปกป้องพื้นฐานของชีวิตสัตว์ตามกฎหมายและตามความยุติธรรม (สถาบันพระปกเกล้า, 2562 : 31) และมีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อใช้บังคับในการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ค.ศ. 1998 มีวัตถุประสงค์คุ้มครองชีวิตและความเป็นอยู่ของสัตว์ บนพื้นฐานแห่งความรับผิดชอบของมนุษย์ต่อเพื่อนร่วมโลก มนุษย์ไม่อาจกระทำการใดให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานโดยปราศจากเหตุผลอันควร ผู้ที่เลี้ยง ดูแล หรือมีหน้าที่จัดสวัสดิภาพสัตว์ต้องไม่ทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร สาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

3.1 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์ เช่น ฝึกสอนสัตว์โดยทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดจนเกินควร ฝึกสอนสัตว์ให้ใช้กำลังกับสัตว์อื่น บังคับให้สัตว์กินอาหารจนเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ไซยากระตุ้นกับสัตว์ในการแข่งขันกีฬา ทิ้งขว้างสัตว์เลี้ยง ใช้งานสัตว์โดยไม่เหมาะสมแก่สภาพของสัตว์นั้น

3.2 กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อาทิ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฆ่าสัตว์ หลักเกณฑ์ในการผ่าตัดสัตว์ เพื่อให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานน้อยที่สุด หลัก

เกณฑ์ในการใช้สัตว์เพื่อการทดลอง ผู้ที่จะใช้สัตว์ที่มีกระดูกสันหลังในการทดลองต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ เพื่อไม่ให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรหลักเกณฑ์ในการดำเนินการเพื่อการศึกษา การอบรม หรือการฝึกเฉพาะทางเพื่อการรักษาพยาบาลของสถาบันการศึกษาหรือโรงพยาบาล หลักเกณฑ์การเพาะพันธุ์สัตว์และการค้าสัตว์

4. สหราชอาณาจักร (United Kingdom)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2557) กล่าวว่า สหราชอาณาจักรมีการประกาศบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขึ้นโดยเฉพาะ คือ Animal Welfare Act 2006 สาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1 นิยามคำว่า “สัตว์” หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่มีกระดูกสันหลังนอกเหนือจากมนุษย์ แต่ไม่รวมถึงสัตว์ที่ยังไม่คลอด โดยสัตว์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ เป็นสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของมนุษย์ แต่ไม่รวมถึงสัตว์ที่ใช้ชีวิตอยู่ตามธรรมชาติ

4.2 การกระทำที่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์ ตามกฎหมายนี้ มี 5 ประการ คือ การทำให้สัตว์นั้นได้รับความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น การตัดหรือขลิบอวัยวะของสัตว์ การตัดหางสุนัข การให้สารพิษแก่สัตว์ การให้สัตว์ต่อสู้กัน

4.3 มีบทกำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจในการตรวจสอบดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและกำหนดมาตรการในการช่วยเหลือสัตว์โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ มาตรการตามกฎหมายไม่ใช่กับกรณีการทดลองและวิจัยในสัตว์ เนื่องจากมีกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว

5. ประเทศอินเดีย (India)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2557) กล่าวว่า ประเทศอินเดียมีการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ โดยมีการรับรองสิทธิสัตว์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งอินเดีย มีกฎหมายเฉพาะเพื่อใช้บังคับ คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ค.ศ. 1960 เพื่อป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร สาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

5.1 กำหนดนิยามคำว่า “สัตว์” หมายถึง สิ่งมีชีวิตนอกเหนือจากมนุษย์ ยกเว้น การเลี้ยงสัตว์และการใช้สัตว์

เพื่อการทดลองสำหรับประโยชน์ในทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสาธารณสุข ที่ไม่ทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานจนเกินสมควร

5.2 กำหนดให้มีคณะกรรมการสวัสดิภาพสัตว์แห่งอินเดีย และกำหนดให้ตั้งกองทุนซึ่งได้รับเงินสนับสนุนเป็นครั้งคราวจากรัฐบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนอื่น เพื่อให้คณะกรรมการใช้ในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญนี้

5.3 กำหนดผู้ที่กระทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญนี้ เช่น ทำร้ายสัตว์ให้ได้รับบาดเจ็บ ใช้ให้สัตว์ทำงานที่ไม่สมควร ขนส่งสัตว์ทำให้ได้รับบาดเจ็บ นำสัตว์ใส่กรงที่มีขนาดไม่เหมาะสม ล่ามสัตว์โดยไม่เหมาะสม ทำให้สัตว์พิการ ฆ่าสัตว์โดยใช้สารพิษ จัดให้มีการต่อสู้ของสัตว์ เจ้าของไม่จัดเตรียมอาหารและน้ำดื่มให้สัตว์อย่างเพียงพอ เป็นการกระทำความผิดซึ่งต้องได้รับโทษตามรัฐธรรมนูญนี้ เว้นแต่ การตัดเขาสัตว์ การทำหมัน การทำเครื่องหมายแก่สัตว์ การกำจัดสุนัขจรจัด การเลี้ยง และการใช้สัตว์เพื่อการทดลองตามกฎหมาย

5.4 กำหนดมาตรการกำจัดสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บหรือทุกข์ทรมาน หลักเกณฑ์การเลี้ยงและใช้สัตว์เพื่อการทดลอง หลักเกณฑ์การฝึกสัตว์และเลี้ยงสัตว์เพื่อการแสดง บทลงโทษสำหรับผู้ดำเนินการโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญนี้

6. สหพันธรัฐมาเลเซีย (Malaysia)

อนิสา ม่วงมิงสุช และสุรพล ศรีวิทยา (2561 : 129-137) กล่าวว่าสหพันธรัฐมาเลเซียได้ประกาศบังคับใช้กฎหมายการจัดสวัสดิภาพสัตว์ขึ้นโดยเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติสัตว์ แก่ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 2006 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การกระทำที่เป็นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์โดยกำหนดให้บุคคลจัดการต่อสู้สัตว์ หรือมีส่วนสนับสนุนในการบริหารจัดการ หรือกระทำการจัดหาสถานที่ หรืออนุญาตให้ใช้สถานที่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการนำสัตว์มาต่อสู้ และกำหนดให้ผู้ชมการต่อสู้สัตว์ หรือผู้เพาะเลี้ยง ซื่อขาย นำเข้า ส่งออกเพื่อใช้ในการต่อสู้นั้น มีความผิดและต้องได้รับโทษตามกฎหมาย ความผิดประเภทนี้เป็นความผิดโดยเด็ดขาด

7. ประเทศออสเตรเลีย (Australia)

อนิสา ม่วงมิงสุช และสุรพล ศรีวิทยา (2561 : 129-137) กล่าวว่าประเทศออสเตรเลียได้ประกาศใช้กฎหมายการจัดสวัสดิภาพสัตว์โดยเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติสวัสดิภาพสัตว์ ค.ศ. 2002 ห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการทารุณโหดร้ายต่อสัตว์ และบุคคลใดไม่ว่าจะเป็นผู้ครอบครองหรือผู้ดูแลสัตว์ได้มีเจตนากระทำการทารุณกรรมทำให้สัตว์ต้องทุกข์ทรมาน ได้รับความเจ็บปวด ทำให้สัตว์พิการ ล่วงละเมิดต่อสัตว์ หรือใช้งานสัตว์อย่างไร้มนุษยธรรม หรือการกระทำอื่นใดที่เป็นเหตุทำให้สัตว์ได้รับอันตราย (รวมถึงการได้รับบาดเจ็บ ได้รับความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมาน) โดยพิจารณาตามหลักฐานความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับสัตว์ วิเคราะห์จากสรีรวิทยาของสัตว์ หรือพฤติกรรมปฏิกิริยาของสัตว์ ภายหลังจากการทารุณกรรมสัตว์มาแล้ว และได้เพิกเฉย หรือละเลยในการดูแล หรือไม่เลี้ยงดูสัตว์หรือไม่จัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์อย่างเหมาะสม เป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์อย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ไม่พบว่ากฎหมายได้ระบุถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่ถือว่าการทารุณกรรมสัตว์จะต้องกระทำโดยมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาท ประกอบด้วย เว้นแต่กรณีการวางยาพิษหรือให้สารพิษที่เป็นอันตรายต่อสัตว์ ที่บทบัญญัติกฎหมายได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้กระทำจะต้องกระทำโดยเจตนาหรือประมาท

8. สหรัฐอเมริกา (United States of America)

ศุภมาส ชินวินิจกุล (2557 : 33-41) กล่าวว่าสหรัฐอเมริกามีการพูดถึงสิทธิและสวัสดิภาพของสัตว์มายาวนาน จนเมื่อ ค.ศ. 1966 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยสวัสดิภาพของสัตว์ ซึ่งในเนื้อหามีการให้คำนิยามของสัตว์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ สุนัขแมว ลิง หนูตะเภา หนูแฮมสเตอร์ กระต่าย และสัตว์เลือดอุ่นชนิดอื่น เป็นต้น แต่สำหรับสัตว์บางประเภทจำกัดความคุ้มครองอยู่เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้บางประการเท่านั้น เช่น ม้า ซึ่งเลี้ยงไว้เพื่อการอื่นได้นอกเหนือจากการเลี้ยงเพื่อการวิจัย เช่นเดียวกับสัตว์อื่น ๆ ที่ถูกเลี้ยงในฟาร์มเพื่อเป็นอาหารหรือเพื่อการวิจัยและพัฒนาเส้นใย ไม่ถูกรวมอยู่ในการคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ สำหรับสุนัขไม่ว่าจะถูกเลี้ยงด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ เช่น เพื่อการค้า สำหรับการรักษาความปลอดภัย หรือเพื่อการขยายพันธุ์

ย่อมได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้เสมอ ต่อมา ภายหลังกฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขหลายครั้งในส่วนสาระสำคัญ เช่น เพิ่มชนิดและประเภทของสัตว์ที่ได้รับความคุ้มครอง รวมทั้งแก้ไขโทษปรับใน ค.ศ. 2008 เพิ่มอัตราค่าปรับเป็น 2,500-10,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อความผิดหนึ่งกรรมต่อวัน

9. สาธารณรัฐฝรั่งเศส (France)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2557) กล่าวว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีกฎหมายกำหนดในเรื่องการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ไว้เป็นการเฉพาะ แต่มีกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องอยู่หลายฉบับ คือ

9.1 ประมวลกฎหมายอาญา มีบทบัญญัติการกระทำต่อสัตว์ซึ่งมีโทษทางอาญา อาทิ การกระทำที่รุนแรงต่อสัตว์ การกระทำทางเพศต่อสัตว์ การละทิ้งสัตว์เลี้ยง การทดลองและการวิจัยในสัตว์ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐบัญญัติโดยสภาแห่งรัฐ การกระทำโดยประมาทเลินเล่อ อันเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต การเลี้ยงดูสัตว์ในสภาพที่ไม่เหมาะสม การฆ่าสัตว์โดยเจตนา

9.2 ประมวลกฎหมายชนบท เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องการจัดการพื้นที่และการทำเกษตรกรรม ซึ่งรวมถึงการเลี้ยงสัตว์ อาทิ สัตว์ทุกชนิดจะต้องได้รับการจัดให้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมแก่ลักษณะพันธุ์กรรมจากเจ้าของ ห้ามกระทำการที่ไม่เหมาะสมกับสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่าที่เลี้ยงหรือที่ถูกควบคุม การจำหน่ายจ่ายแจกสัตว์เป็นกลุ่มฝูงจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นสัตว์เลี้ยงที่เพาะเลี้ยงไว้สำหรับงานนิทรรศการ การแข่งขัน หรือการจัดงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม

9.3 กฎบัตรแห่งชาติว่าด้วยจริยธรรมในการทดลองในสัตว์ อาทิ การทดลองในสัตว์ มนุษย์จะต้องเคารพว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตและความรู้สึกไม่ต่างจากมนุษย์ ให้มีการศึกษาและดำเนินการเพื่อยกเลิกการทดลองในสัตว์หรือให้ลดการทดลองในสัตว์ให้เหลือน้อยที่สุด สัตว์ที่ถูกใช้ในการทดลองจะต้องได้รับการดูแลอย่างดีตลอดเวลา ทั้งในเรื่องสถานที่และการดำรงชีวิต

การป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ในประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ของประเทศไทยก่อนมีพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 นั้นปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา และในบทบัญญัติแห่งกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ซึ่งอาจจะพิจารณาสถานะของสัตว์ตามกฎหมายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2562 : 52 – 57)

1. บทบัญญัติเกี่ยวกับสัตว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สัตว์ถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง โดยบัญญัติถึงการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในสัตว์ไว้ในมาตรา 1320 ถึงมาตรา 1322 ตามนัยแห่งมาตราทั้ง 3 แสดงให้เห็นว่า สัตว์ถือเป็นทรัพย์สินที่อาจถือเอาเป็นกรรมสิทธิ์แก่บุคคลได้ หากบุคคลนั้นได้จับสัตว์มาโดยชอบได้แก่ จับมาได้จากที่สาธารณะ หรือที่อันมีเจ้าของ แต่เจ้าของไม่ได้หวงห้าม ผู้นั้นก็ถือเป็นเจ้าของสัตว์ได้ ส่วนสัตว์ที่เป็นอิสระ หรือสัตว์ที่พ้นจากเจ้าของไปแล้ว หรือสัตว์ที่ถูกจับได้แล้วหลุดไปโดยเจ้าของไม่ไปติดตามเอาคืน ถือว่าเป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ และเมื่อ “สัตว์” ถือเป็นทรัพย์สินแล้ว เจ้าของทรัพย์สินก็ต้องมีความรับผิดชอบในกรณีที่ทรัพย์สินคือสัตว์ของตนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ครอบครองสังหาริมทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายจากสัตว์ของผู้อื่นมีสิทธิที่จะจับสัตว์นั้นไว้ และยึดไว้เป็นประกันค่าสินไหมทดแทนได้ หรือถ้ามีเหตุจำเป็นก็อาจฆ่าสัตว์นั้นได้ โดยก่อนจะดำเนินการเช่นนั้นจะต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของ โดยสืบหาตัวเจ้าของให้พบเสียก่อนจึงดำเนินการเช่นนั้นได้ ตามมาตรา 452

กล่าวโดยสรุป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิมีมุมมองว่า สัตว์เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย (จะต้องไม่ไปขัดหรือผิดต่อกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายว่าด้วยสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง) และถือเป็นทรัพย์สินที่อาจก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่นได้โดยเจ้าของสัตว์นั้นจะต้องรับผิดชอบทางละเมิดที่สัตว์ของตนได้ก่อไว้ นอกจากนี้ สัตว์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างสัตว์พาหนะถือว่าเป็นสังหาริมทรัพย์พิเศษที่มีวิธีการจัดการเช่นเดียวกับ

อสังหาริมทรัพย์ด้วย

2. บทบัญญัติเกี่ยวกับสัตว์ตามประมวลกฎหมายอาญา

ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 381 และมาตรา 382 ความผิดที่กระทำต่อสัตว์ที่ถือว่ามิใช่ทางอาญา ได้แก่ การทำการทารุณต่อสัตว์ ซ้ำสัตว์โดยให้ได้รับทุกขเวทนา อันไม่จำเป็นหรือใช้ให้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควร เพราะเหตุที่สัตว์นั้นป่วยเจ็บ ชรา หรือ อ่อนอายุ และยังมีความผิดที่เอาโทษแก่ผู้ควบคุมสัตว์ที่ ปล่อยปละละเลยให้สัตว์ของตนกระทำอันตรายต่อผู้อื่น ไล่ ต้อนหรือปล่อยปละละเลยให้สัตว์เข้าไปทำความเสียหาย แก่พื้นที่เกษตรกรรมและผลผลิตทางการเกษตรของผู้อื่น ด้วย ตามมาตรา 377 มาตรา 394 และมาตรา 395

มีบทบัญญัติที่แสดงถึงความเป็น “ทรัพย์สินพิเศษ” ของสัตว์ที่ใช้ในการเกษตรไว้ในบทบัญญัติที่เป็นความผิด เกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยถือว่าการลักทรัพย์สัตว์อันมิใช่สำหรับ ประกอบกิจกรรมหรือได้มาจากการกิจกรรมเป็นบทหนัก กว่าความผิดฐานลักทรัพย์ทั่วไป ในมาตรา 335 (12) รวมถึงการทำให้เสียทรัพย์สินประเภทปศุสัตว์หรือสัตว์พาหนะก็ เป็นความผิดที่มีโทษหนักขึ้น ตามมาตรา 359(2) และ (3)

3. บทบัญญัติเกี่ยวกับสัตว์ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ก่อนจะมีการตราพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมี กฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสัตว์แบ่งได้ เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กฎหมายจัดการสัตว์เพื่อสุขอนามัยของ มนุษย์ ได้แก่ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พระราช บัญญัติการขนส่งทางบก พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พระราชบัญญัติ สถานพยาบาลสัตว์ พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อ สัตว์ มีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องมนุษย์จากอันตรายหรือโรค ภัยที่เกิดจากสัตว์เป็นสำคัญ มิใช่เพื่อการคุ้มครองสัตว์

กลุ่มที่ 2 กฎหมายเพื่อจัดการสัตว์ในฐานะทรัพย์สิน ได้แก่พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พระราชบัญญัติบำรุง พันธุ์สัตว์ เป็นกฎหมายที่รับรองความเป็นทรัพย์สินของ สัตว์

กลุ่มที่ 3 กฎหมายเพื่อจัดการสัตว์ในฐานะทรัพยากร

ธรรมชาติ ได้แก่ พระราชบัญญัติรักษาช้างป่า พระราช บัญญัติอุทยานแห่งชาติ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครอง สัตว์ป่า พระราชบัญญัติการรังนกอีแร้ง แม้จะมีเจตนารมณ์ เพื่อป้องกันมิให้สัตว์ป่าถูกล่า ซึ่งคล้ายเป็นกฎหมายเพื่อ คุ้มครองสัตว์ แต่มุมมองของกฎหมายนั้นก็ไม่ได้คุ้มครอง สัตว์ในฐานะที่มันเป็นสัตว์ แต่เป็นการคุ้มครองสัตว์ในฐานะ ของทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง

จากการศึกษากฎหมายฉบับข้างต้น อาจจะสรุปได้ว่า “สัตว์” ในกฎหมายไทยมีสถานะเป็นทรัพย์สินหรือทรัพยากร ธรรมชาติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ส่วนใหญ่เพื่อการ กำหนดกรรมสิทธิ์และนิติกรรมสำหรับสัตว์ที่มีคุณค่าทาง เศรษฐกิจ หรือการคุ้มครองสัตว์ในฐานะของทรัพยากร ธรรมชาติที่เป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้มีเจตนาเพื่อ คุ้มครองสัตว์ในฐานะความเป็นสัตว์โดยตรง

4. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและจัด สวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

มุกิตา สารพัฒน์, (2561 : 8-13) กล่าวว่าประเทศไทย ได้เริ่มที่จะให้การป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพ ให้แก่สัตว์ตั้งแต่ปี 2552 และได้ตรากฎหมายเป็นพระราช บัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มีเจตนารมณ์เพื่อให้สัตว์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก และเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อม ควรได้รับความ คุ้มครองมิให้ถูกทำการทารุณกรรม และกำหนดให้ เจ้าของสัตว์จะต้องจัดสวัสดิภาพให้เหมาะสมตามประเภท และชนิดของสัตว์ ทั้งในระหว่างการเลี้ยงดู การขนส่ง การนำสัตว์ไปใช้งาน หรือใช้ในการแสดง (ราชกิจจานุเบกษา, 2557 : 21) สารระสำคัญสรุปได้ดังนี้ (นฤนาท รัตนโชติวงศ์กุล, 2562 : 372 – 383)

4.1 กำหนดนิยามศัพท์

4.1.1 คำว่า “สัตว์” แยกออกเป็น 2 ส่วน คือ สัตว์เลี้ยงและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติ

4.1.2 คำว่า “การทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ หรือได้รับความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรืออาจมีผล ทำให้สัตว์นั้นตาย และการใช้สัตว์เพื่อการ สัตว์เจ็บป่วย สัตว์ ชราหรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้อง เพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ ประกอบกามกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้

ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชราหรืออ่อนอายุ

4.1.3 คำว่า “การจัดสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า การเลี้ยงหรือการดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสถานะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีที่อยู่ อาหาร และน้ำอย่างเพียงพอ

4.1.4 คำว่า “เจ้าของสัตว์” หมายความว่า เจ้าของกรรมสิทธิ์ และให้หมายความรวมถึงผู้ครอบครองสัตว์ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแล ไม่ว่าจะได้รับมอบหมายจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ให้ดูแลด้วย

4.2 จัดตั้งองค์กรและผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

การจัดตั้งองค์กรและผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานแบ่งได้เป็น 3 อย่าง ดังนี้ (นฤนาท รัตนโชติวงศ์กุล, 2562 : 372 – 383)

4.2.1 คณะกรรมการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ เช่น เสนอนโยบาย แผน มาตรการ และเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรี ในแนวทางที่สร้างความตระหนัก และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ กำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติการ

4.2.2 องค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ ให้ดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ เช่น จัดเครือข่ายอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารรวมถึงจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการป้องกันการทารุณกรรม หรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์ และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์

4.2.3 สถานสงเคราะห์สัตว์มีหน้าที่สนับสนุนการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ดำเนินกิจกรรมในลักษณะที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือไม่แสวงหากำไรและให้กรมปศุสัตว์หรือหน่วยงานอื่นของรัฐให้การสนับสนุนในด้านความรู้การป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์ การควบคุมปริมาณสัตว์และการป้องกันโรคระบาดสัตว์ เป็นต้น

4.3 การคุ้มครองสัตว์

แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ (กุลทีณี วิรุณพันธ์ และธนวัฒน์ พิสิฐจินดา, 2562 : 1056 – 1065)

4.3.1 การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ กำหนดไว้ในมาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร และในมาตรา 21 การกระทำดังต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 เช่น การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้ เฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร การฆ่าสัตว์ตามพิธีกรรมหรือความเชื่อทางศาสนา การฆ่าสัตว์เพื่อควบคุมโรคระบาด การฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์อื่น และการจัดให้มีการต่อสู้ของสัตว์ตามประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น หากผู้ใดฝ่าฝืนกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่เข้าข่ายยกเว้นข้างต้น ผู้นั้นมีความผิด อาจต้องรับผิดฐานทำให้เสียทรัพย์อันเป็นความผิดอาญา และอาจต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยละเมิดอีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

4.3.2 การจัดสวัสดิภาพสัตว์ กฎหมายกำหนดวิธีการจัดการสวัสดิภาพสัตว์ไว้ในมาตรา 22 ให้เจ้าของสัตว์ต้องดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ของตนให้เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ห้ามมิให้เจ้าของสัตว์ปล่อย ละทิ้ง หรือกระทำการใด ๆ ให้สัตว์พ้นจากการดูแลของตนโดยไม่มีเหตุอันสมควร และในสถานการณ์ขนส่งสัตว์ หรือการนำสัตว์ไปใช้งานหรือใช้ในการแสดง เจ้าของสัตว์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวยังไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เจ้าของสัตว์ก็ยังคงมีหน้าที่จัดสวัสดิภาพให้กับสัตว์ของตนให้มีความเหมาะสมโดยคำนึงถึงประเภท ชนิด ลักษณะสภาพ และอายุของสัตว์เป็นสำคัญด้วย

4.4 ฐานความผิดและบทกำหนดโทษ

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 กำหนดฐานความผิดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์ไว้ 4 ฐานความผิด คือ

4.4.1 กระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร (มาตรา 20) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(มาตรา 31)

4.4.2 เจ้าของสัตว์หรือผู้ใดไม่จัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ของตนให้เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (มาตรา 22) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท (มาตรา 32)

4.4.3 เจ้าของสัตว์ปล่อย ละทิ้ง หรือกระทำการใด ๆ ให้สัตว์พ้นจากการดูแลของตนโดยไม่มีเหตุอันสมควร (มาตรา 24) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท (มาตรา 32)

4.4.4 การขนส่งสัตว์ หรือการนำสัตว์ไปใช้งานหรือใช้ในการแสดง เจ้าของสัตว์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้เหมาะสม (มาตรา 23) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท (มาตรา 32)

แนวทางการดำเนินการของกรมปศุสัตว์

กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มีภาระหน้าที่หลัก คือ คัดกรองสวัสดิภาพให้สัตว์ทุกตัวที่มนุษย์นำมาเลี้ยงมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมและการให้การช่วยเหลือสัตว์ที่ถูกทารุณกรรม หรือ บาดเจ็บ เจ็บป่วยในกรณีที่สัตว์นั้นไม่มีเจ้าของหรือใครให้การช่วยเหลือ กรมปศุสัตว์จึงได้วางแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ (กองสวัสดิภาพสัตว์และสัตวแพทย์บริการ กรมปศุสัตว์, 2562 : 1-2)

1. การช่วยเหลือสัตว์ที่ถูกทารุณกรรม หรือสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของได้รับอันตราย เจ็บป่วย หรือเจ็บปวด

เป็นความมุ่งหมายของกฎหมายนี้โดยตรงและไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่ทำงานด้านนี้ได้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ แม้กรมปศุสัตว์จะมีบุคลากรด้านนี้จำนวนมากแต่ยังไม่มีหน่วยงานที่ดำเนินการรักษาพยาบาลสัตว์โดยตรง จึงวางแผนจัดตั้งสถานพยาบาลสัตว์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้รักษาพยาบาลสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมหรือสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ จัดหาสถานสงเคราะห์สัตว์ที่จะรับสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมหรือสัตว์ที่เจ็บป่วย ซึ่งได้รับการรักษาพยาบาลแล้ว และไม่มีผู้ให้ที่พักพิง และจัดตั้งหน่วยรถพยาบาลฉุกเฉินสำหรับการเคลื่อนย้ายสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมหรือสัตว์เจ็บป่วยเพื่อส่งไปยังสถานพยาบาล

2. การแก้ไขปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรของสัตว์

จรจัด

เมื่อสัตว์ขยายพันธุ์มากเกินไปเกินความต้องการหรือเจ้าของหมดความต้องการก็นำมาปล่อยการแก้ปัญหาโดยการทำลายสัตว์จรจัดไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และสัตว์จรจัดมีโอกาที่จะถูกทารุณกรรมได้มากกว่าปศุสัตว์ได้ผลักดันให้แก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ให้มีบทบัญญัติให้เจ้าของสัตว์ต้องมาขึ้นทะเบียนสัตว์เลี้ยง (สุนัขและแมว) ของตนเพื่อแก้ไขปัญหาไม่ให้มีการทอดทิ้งสัตว์ ขณะนี้การแก้ไขกฎหมายได้มีการเสนอในสภานิติบัญญัติแล้ว ส่วนสัตว์จรจัดที่มีอยู่กรมปศุสัตว์จะผ่าตัดทำหมันและราชการส่วนท้องถิ่นและสถานสงเคราะห์สัตว์เอกชนจะจัดสถานที่พักพิงและเลี้ยงดู โดยดำเนินการตามโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี และงานปกติของกรมปศุสัตว์

3. การจัดสวัสดิภาพสัตว์

จากการที่ได้ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การจัดสวัสดิภาพสัตว์ โดยเป็นหลักการทำงานของขอบเขตการจัดสวัสดิภาพสัตว์ทั่วไป ในขั้นต่อไปกรมปศุสัตว์จะผลักดันให้มีการออกประกาศสวัสดิภาพสัตว์ ให้กับสัตว์เป็นรายชนิด เช่น สุนัข แมว หรืออาจต้องแบ่งประเภทการเลี้ยงออกเป็นการเลี้ยงในบ้าน หรือการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์

4. การส่งเสริมพัฒนาสถานสงเคราะห์สัตว์ หรือสถานพักพิงสัตว์

ขณะนี้สถานสงเคราะห์สัตว์จำนวนมากทั้งที่ขอตั้งตามกฎหมายและยังไม่ได้ขอตั้งตามกฎหมาย ซึ่งสถานสงเคราะห์เหล่านี้อาจมีการจัดสวัสดิภาพสัตว์ไม่เหมาะสมหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ในการคัดกรองสวัสดิภาพสัตว์ก็ต้องดำเนินการทั้งสัตว์ภายนอกและภายในสถานสงเคราะห์ และจะต้องจัดทำแผนการให้บริการทางวิชาการกับสถานพยาบาลสัตว์เหล่านี้ เช่น การป้องกันโรค การดูแลสุขภาพควบคุมจำนวน และการสร้างเครือข่ายเพื่อร่วมกันทำงานช่วยเหลือสัตว์

5. การบังคับใช้กฎหมาย

ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 กรมปศุสัตว์ได้ยื่นนโยบายคัดกรองสวัสดิภาพสัตว์ และบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความ

ตารางที่ 1 รูปแบบของการกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์ของแต่ละประเทศ

รูปแบบของการกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์ของแต่ละประเทศ	เยอรมนี	สวีเดน	สหราชอาณาจักร	อินเดีย	ไทย
1. นำสัตว์มาทำการต่อสู้กัน	✓	✓	✓	✓	
2. จงใจปล่อยหรือละทิ้งสัตว์	✓	✓			✓
3. ให้สัตว์ทำงานหนักเกินสมควร	✓	✓		✓	✓
4. ใช้อายหรือสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสัตว์		✓	✓	✓	
5. ตัดหางหรืออวัยวะของสัตว์		✓	✓		
6. บรรทุกหรือขนส่งสัตว์ด้วยวิธีที่ไม่เหมาะสม		✓		✓	✓
7. กักขังสัตว์ไว้ในกรง หรือล่อลวงสัตว์ด้วยเชือกหรือโซ่ที่ไม่ได้ขนาด		✓		✓	
8. นำสัตว์มาเป็นเหยื่อหรือใช้ฝึกซ้อมสัตว์อื่น	✓			✓	
9. ใช้สัตว์เพื่อวัตถุประสงค์ทางเพศ		✓			✓

ที่มา : สถาบันพระปกเกล้า, 2562 : 90

ยุติธรรมต่อทุกคนเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์จึงต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัดโดยต้องพิจารณาการกระทำผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นเป็น 3 ประเด็นด้วย คือ ประเด็นข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และเจตนาของการกระทำความผิด ซึ่งที่ผ่านมาหลายกรณีเข้าข่ายที่จะดำเนินการตามกฎหมายและมีการส่งฟ้องพนักงานสอบสวนได้ แต่มีหลายกรณีที่มืองค์ประกอบไม่ครบถ้วน เช่น คดีเสือด่า ข้อเท็จจริงคือ มีการฆ่าเสือด่าจริง มีเจตนาฆ่าจริง แต่ข้อกฎหมายคือเสือด่าไม่ได้เป็นสัตว์ตามที่กฎหมายนี้ให้การคุ้มครอง เพราะเป็นสัตว์ป่า สัตว์สงวน มีกฎหมายอื่นให้การคุ้มครองอยู่แล้ว และมีอัตราโทษสูงกว่า ดังนั้นกรมปศุสัตว์จึงไม่สามารถดำเนินการตามกฎหมายนี้ได้ หรือกรณีบ้านที่มีการเลี้ยงสุนัขมากสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้เพื่อนบ้าน มีคนไป

แจ้งความกับพนักงานสอบสวนว่าได้มีการทารุณกรรมสัตว์ให้ขอหมายค้น เมื่อเข้าไปตรวจค้นไม่พบการทารุณกรรมสัตว์หรือความผิดเรื่องการจัดสวัสดิภาพสัตว์ตามประกาศที่ออกใช้ จึงไม่ผิดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่มีความผิดในกฎหมายอื่น

6. การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีความเมตตาต่อสัตว์

สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมร่วมกับมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะจะเป็นต้นเหตุของปัญหาการทารุณกรรมสัตว์หรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ดังนั้นกรมปศุสัตว์จะขับเคลื่อนความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อสร้างจิตสำนึกในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งจากวัฒนธรรมของชาติ

คนไทยก็มีจิตใจรักและเมตตาต่อสัตว์อยู่แล้ว แต่ยังคงขาดความรู้ที่ถูกต้อง เช่น การปล่อยสัตว์เพื่อทำบุญ การเอาสัตว์ไปปล่อยวัด การเลี้ยงสัตว์แบบไม่ดูแล การควบคุมประชากรสัตว์ เป็นต้น

สรุป

สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก มีจิตใจ มีความสามารถในการรับรู้ความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด และความต้องการตามธรรมชาติเช่นเดียวกับมนุษย์ การที่สัตว์ถูกกระทำทารุณกรรมโดยมนุษย์ ทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานโดยไม่สามารถเรียกร้องได้ ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสัตว์มิให้ถูกทารุณกรรมขึ้นแม้ว่าจะยังไม่มียกเว้นระหว่างประเทศเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์หรือสิทธิของสัตว์อย่างเป็นทางการ แต่ก็มีควมพยายามผลักดันให้ใช้บังคับ ส่วนในกฎหมายต่างประเทศ ปรากฏว่าในหลายประเทศมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สหพันธรัฐเยอรมนี สหพันธรัฐสวีเดน แลนด์ และประเทศอินเดีย รวมทั้งมีกฎหมายเพื่อป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยได้มีกฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยคุ้มครองสัตว์ในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกควรได้รับการจัดสวัสดิภาพ และไม่สมควรที่จะถูกทารุณกรรมเป็นการคุ้มครองสัตว์ที่พ้นจากมุมมองว่า สัตว์เป็นวัตถุทรัพย์สินหรือทรัพยากรธรรมชาติ ถือเป็นปฏิรูปการคุ้มครองสัตว์ในประเทศไทยครั้งสำคัญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับกฎหมายและแนวคิดของนานาอารยประเทศ และส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ สามารถลดมาตรการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศได้ (อวิการ์ตัน นิยมไทย, 2562 : 161-163)

หลักการสำคัญของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ตรงกัน คือ การทารุณกรรมต่อสัตว์ มีข้อสังเกตว่า กฎหมายของประเทศที่ทำการศึกษาค่า จะกำหนดรูปแบบของการกระทำที่ถือเป็นการต้องห้าม ที่ถือเป็นการกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์ (สถาบันพระปกเกล้า, 2562 : 52 - 57) สรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 1

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ก็ยังมีลักษณะเป็น

เหมือนกฎหมายที่กำหนดหลักการอย่างกว้างเอาไว้ และตั้งองค์กรหรือกำหนดหน่วยงานเพื่อเป็นเจ้าภาพในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ แต่ยังคงขาดรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการจัดสวัสดิภาพสัตว์ที่ชัดเจน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ในช่วงที่ผ่านมา นั้นขาดมิติของการจัดสวัสดิภาพสัตว์ นอกจากนี้ การที่กฎหมายบัญญัติห้ามการทารุณกรรมสัตว์ที่ยังขาดรายละเอียดที่ให้ประชาชนเข้าใจว่าลักษณะการกระทำใดบ้างที่ถือเป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์ที่ต้องห้ามตามกฎหมาย โทษในความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้ถือเป็นการตีความผิดอาญาแผ่นดิน และมีโทษที่สูงกว่าระดับโทษเดิมที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ความผิดดังกล่าวก็เป็นความผิดที่อัตราโทษไม่สูงนัก นอกจากนี้ การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์นอกจากจะต้องเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพื่อให้บังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ควรที่จะนำมาตรการอื่นมาใช้ควบคู่กัน เช่น มาตรการทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการปลูกจิตสำนึกของคนในสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสัตว์ในฐานะสิ่งมีชีวิต หรือการชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจถึงผลเสียของการทารุณกรรมสัตว์ จึงจะเป็นหนทางการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ที่ครบถ้วนและยั่งยืน (อวิการ์ตัน นิยมไทย, 2562 : 161-163)

บรรณานุกรม

- กุลทีนี วิรุณพันธ์ และ ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา. “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพสัตว์ไม่มีเจ้าของ”, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2. 2562. หน้า 1056 – 1065.
- กองสวัสดิภาพสัตว์และสัตวแพทย์บริการ กรมปศุสัตว์. “การขับเคลื่อนภารกิจเพื่อรองรับพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557”. เอกสารประกอบการบรรยาย. 2562.
- นฤนาท รัตนโชติวงศ์กุล. “ผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557”, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 6 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1. 2562. หน้า 372-383.
- พวงชมพู เปรมประเสริฐ และ บวรวิทย์ เป็รื่องวงศ์. “ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557”. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี. ปีที่ 13 (3), มกราคม – มีนาคม 2560 หน้า 138 – 148.
- มุทิตา สารพัฒน์. “การจัดสวัสดิภาพสัตว์ : รูปแบบการจัดสวัสดิภาพสัตว์ในประเทศเนเธอร์แลนด์”, ฤกษ์กัการสาร. ปีที่ 13 (4), เมษายน – พฤษภาคม 2561. หน้า 8 – 13.
- ศุภมาส ชินวินิจกุล. “การคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์”, Assumption University Law Journal. ปีที่ 5 (2), กรกฎาคม - ธันวาคม 2557. หน้า 33 - 41.
- สถาบันพระปกเกล้า. “ปัญหาเกี่ยวกับการใช้บังคับของพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.kpi.ac.th/knowledge/book/data/892?page=4>, 2562.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. “บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพ พ.ศ. ...”. เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. 2557.
- อนิสา ม่วงมิ่งสุข และสุรพลศรีวิทยา. “วิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและคุ้มครองสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 8 (2), พฤษภาคม - สิงหาคม 2561. หน้า 129 - 137.
- อวิการัตน์ นิยมไทย. “มาตรการในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ตามกฎหมายไทย”, จุลนิติ. ปีที่ 16 (1), มกราคม – กุมภาพันธ์ 2562. หน้า 161 – 163.